

A megváltás éjszakája

Yö armahtaa – finn, 2021. Rendezte: **Mika Kaurismäki**. Írta: **Sami Keski-Vähälä** és **Mika Kaurismäki**. Kép: **Jari Mutikainen**. Szereplők: **Tino Torikka** (Heikki), **Kari Heiskanen** (Risto), **Pertti Sveholm** (Juhani). Gyártó: **Marianna Films**. Forgalmazó: **HBO Go**. *Feliratos*. 90 perc.

A koronavírus miatti első zárlat idején, 2020. májusában Heikki ürességtől kongó helsinki kocsmájában terített meg magának gyertyafényes, ünnepi vacsorához. Utolsó vacsorának szánta ezen a helyen, amit éppen felgyújtani készül. Ugyan nem engedhetne be senkit, de amikor Risto – a kórházból hazafelé tartó orvos – megjelenik az ajtóban, betesékel és megkínálja egy pohár borral. Risto éppen most vettette el egyik fiatal betegét, sőt bevallja, hogy feleségétől elhidegült az utóbbi időben. Később megérkezik Juhani, a szociális munkás, akiről kisvártatva kiderül, hogy szélsőséges megoldáshoz folyamodott, hogy segítsen megszállottan szeretett pártfogoltján. A lelakart biliárdasztalok fölött ringó lámpabúrák fényében és a zenegépből szóló finn balladával körülvett férfiak egy éjszakán át problémáikat, em-

lékeiket és érzéseiket mesélik el egymásnak.

Mika Kaurismäki valójában Dubajban akarta leforgatni filmjét, amit végül a korlátozások miatt, ironikus módon testvérével közös kocsmájában, a Corona Bar-ban vett fel. *A megváltás éjszakája* egyfajta folytatása a *Három bölcs barát* (2008) és a *Testvérek* (2011) koncepciójának: a rendező ugyanazt a három színészt különböző férfi-típusokként hozza össze ebben a laza trilógiában. Kaurismäki nem követett forgatókönyvet; a szereplők háttértörténetét az egyes színészekkel külön-külön dolgozta ki, majd a forgatás során kronológiai sorrendben rögtönöztette velük a párbeszédet. *A megváltás éjszakája* nemcsak egy újabb portré a finnekről, különösen a magányos finn férfiakról, hanem egy kis darabka kortörténet is. Dokumentálja a lezárás alatti hangulatot: a vasútállomásokon a hangosbemondóból harsogó higiéniai szabályokat, a kihalt utcákat, az autórádióból hallatszó miniszteri beszédeket vagy az emberek elszigeteltségét, félelmeit és az egymás iránti megértést egy világjárvány idején.

PAZÁR SAROLTA

A maffia szentjei

The Many Saints of Newark – amerikai, 2021. Rendezte: **Alan Taylor**. Írta: **David Chase** és **Lawrence Konner**. Kép: **Kramer Morgenthau**. Zene: **Susan Jacobs**. Szereplők: **Alessandro Nivola** (Dickie), **Leslie Odom Jr.** (Harold), **Vera Farmiga** (Livia), **Jon Bernthal** (Johnny), **Michael Gandolfini** (Tony), **Ray Liotta** (Sally). Gyártó: **Warner Bros / HBO Films / Chase Films**. Forgalmazó: **HBO Go**. *Szinkronizált*. 123 perc.

Atúlzás nélkül tévétörténeti jelentőségű *Maffiózók*-sorozat nagy ötlete az volt, hogy domesztikálta a mozi-filmes maffiamitológiát. A sorozat főszereplőjének, Tony Sopranónak a rivális családok Tony Sopranónak a rivális családok mellett a depresszióval és a kertvárosi élet banális nyugjeivel is meg kellett küzdenie.

A széria kreatora, David Chase egyértelművé tette, hogy nem kívánja folytatni a történetet, már csak azért sem, mert James Gandolfini 2013-ban elhunyt. Helyette egy előzményfilm elkészítését vállalta, és még a legszkeptikusabb rajongók is erős izgalmi állapotba kerültek, amikor kiderült, hogy Tony Soprano ifjúkori verzióját Michael Gandolfini, azaz a színész fia fogja alakítani.

A maffia szentjeit csak íróként jegyző Chase azonban kicselezte a nézői elvárásokat: filmjében az ifjú Sopranónak mindössze epizódszerep jut, helyette az a Dickie Moltisanti kerül fókuszba, aki a sorozat idején már nem is élt, csak a fiát, Christophert ismerhették. A film ráadásul szakít a sorozat realista megközelítésével, és éppen olyan fénytörésben ábrázolja Newark gengszterfamíliáit, ahogyan a szériát megihlető klasszikusok a *Keresztapától* a *Nagymenőkig* – vagyis éppen az hiányzik belőle, ami a Sopranost klasszikussá tette. A döntés annyiban mégis védhető, hogy Chase a maffiafilmekből korábban hiányzó elemeket is beemel a történetbe, a cselekmény ugyanis a szériában is megemlített, 1967-es newarki faji lázadások idején indul, és Moltisanti előmenetelével párhuzamosan egy fekete „katona” sorsának alakulását is követhetjük. Chase emellett reprodukálja a sorozatbéli mentor-diák viszonyt, csak itt a fiatal Tony az, aki a tanítvány

szerepében látható, miközben példaképének, Dickie-nek is ugyanúgy szüksége van egy irányadó tekintélyre. Így aztán *A maffia szentjei* hiába csak egy mérsékelten indokolt lábjegyzet a *Sopranos* mitológiában, mégis kiválóan mutatja be, hogy miként öröklődnek generációról generációra a rossz döntések.

BASKI SÁNDOR

Harriet – Szabadság vagy halál

Harriet – amerikai, 2019. Rendezte: Kasi Lemmons. Írta: Kasi Lemmons, Gregory Allen Howard. Kép: John Toll. Zene: Terence Blanchard. Szereplők: Cynthia Erivo (Harriet), Leslie Odum Jr. (William), Joe Alwyn (Brodess), Zackary Momoh (John), Jennifer Nettles (Eliza). Gyártó: Perfect World Pictures / New Balloon. Forgalmazó: Netflix. *Feliratos*. 125 perc.

Mi újat tud mondani az amerikai rabszolgáságról a klaszszikus *Kampókéz* (1992) színésznője, Kasi Lemmons filmje, a *Harriet*? Az *Eve örökségével* debütáló Lemmons saját gyermekévei után ismét kiváló valós alapanyagot talált: az elképesztő és izgalmas életúttal rendelkező Harriet Tubman (születési nevén Araminta Ross) születésétől rabszolga volt, de felnőttként, 1849-ben megszökött, majd a híres rabszolgafel szabadító-hálózatban, a „föld alatti vasúton” keresztül közel hetven feketét menekített ki a polgárháború előtt a szabad államokba.

A *Harriet* elkerüli az életrajzi filmek buktatóját, nem akarja felölelni a kilencven évet élt címszereplő egész életét (harcolt a polgárháborúban és nőjogi aktivista is volt), csupán a szökésére és mentőakcióira koncentrál. Ilyen módon elkerüli az afro-amerikai tipikus ábrázolását, a kortárs feketék által sokat kárhóztatott „Tamás bátya-narratívát” is, azaz hősei nem passzív áldozatok, hanem aktív, sorsukat irányító karak-

terek. A szokásosnál kicsivel árnyaltabbak a két rassz tagjai: a kegyetlen fehér rabszolgatartók azért üldözik minden áron a szökevényeket, mert birtokuk, megélhetésük válságba került, valamint feltűnnek a velük pénzért kollaboráló fekete rabszolgavadászok is. Viszonylag összetett karakter a címszereplő is, aki víziói (Harriet Tubman még fogságában fejbe dobta egy súllyal, komoly sérülését követően állítólag látta a jövőt) és megszállott mentőakciói miatt sokszor tűnik fanatikusnak. Persze Lemmons alapvetően akciódús, sodró lendületű filmet rendezett, amit akár történelmi thrillernek is tekinthetünk, társadalomtudatos zsánerfilmként pedig világosan látszik benne, alapvetően ki a jó (a felvilágosult feketék) és ki a rossz (a fehérek). Sok újdonságot nem sorakoztat fel, de a *Harriet* már azért megérte, hogy elkészült, mert megismerteti az egész világgal ezt a rendkívüli nőt, akit bátran hősnak lehet tekinteni.

BENKE ATTILA

Retró szerelem

Westwind – német, 2011. Rendezte: Robert Thalheim. Írta: Ilja Haller és Susann Schimk. Kép: Eva Fleig. Zene: Christian Conrad. Szereplők: Friederike Becht (Doreen), Luise Heyer (Isabel), Franz Dinda (Arne),

Petzold filmjénél, de nem csak azért szerethető, mert retró, mert tényleg szépen hozza a nyolcvanas évek Balatonjának fényeit, mert a korabeli magyar építészet pökhendisége ugyanúgy megjelenik benne, a vasbeton szállodákkal, mint a bódésoros magyar valóság, mert egy kicsit a magunkénak érezhetjük – hanem azért, mert működő romkom.

Cselekménye – kicsit persze eufemizmus így mondani – nem túl bonyolult, lehet szórítani a magyar tenger partjára, egy evezős edzőtáborként funkcionáló úttörőtáborba vetődött NDK-s ikerpárért, a 17 éves Doreenért és Isabellért, azért, hogy melyikük fogja előbb megtalálni a szerelmet, és ha megtalálja valamelyikük, annak milyen következményeik lesznek a jövőre, jövőjükre, akár a családjuk jövőjére nézve is. Éppen azért szerethető, mert nem fest egy szörnyeteg diktatúrát a lányok mögé, sem traumatizált családot, ahogy a nekik udvarló nyugat-német fiúk mögé sem varázsszöveget. Csak a lányok érzelmi fejlődésére koncentrált Robert Thalheim rendező (*A végén turisták jönnek* című filmje is bizonyítja arányérzéke milyen imponáló), és a forgatókönyvet jegyző Susan Schimk. És akkor lássuk végre a mi „retró Balaton” sorozatunkat, hiszen a *Retró szerelem* kicsit olyan, mintha *A besúgó* című sorozat beharangozója lenne.

KOLOZSI LÁSZLÓ

Az Adam-projekt \

Adam Project – amerikai, 2022. Rendezte: **Shawn Levy**. Írta: **Jonathan Tropper**, **Jennifer Flacket** és **Mark Levin**. Kép: **Tobias A. Schliesler**. Zene: **Rob Simonsen**. Szereplők: **Ryan Reynolds** (Adam), **Walker Scobell** (Adam), **Zoe Saldana** (Laura), **Mark Ruffalo** (Louis), **Catherine Keener** (Maya), **Jennifer Garner** (Ellie). Gyártó: **Maximum Effort / Skydance Media**. Forgalmazó: **Netflix**. Szinkronizált. 106 perc.

A pakomplexusos hősökből sosem szenvedtünk hiányt, a gyerekkori önmagától segítséget kérő, majd halott apját vele együtt felkereső időutazó láttán maga Sigmund Freud is elégedetten szippantana a szivarjából. A kiindulópontot jól ismerjük: a kis Adam képtelen feldolgozni az apa halálát, de az anyja szeretetét is nehezen fogadja a csonkává vált családban. Egy este azonban betoppan a harminc évvel későbbi énjé és a különös páros visszaugrik néhány évet némi apai tanácsért, mert az egész időutazósdit nem mellesleg pont a papa találta fel. A tét természetesen a világ megmentése, de közben a gyászfeldolgozás is megtörténik és hőseink szó szerint korrigálják a kizöklent időt is.

A rendező Shawn Levy és a főszereplő Ryan Reynolds nagyjából előző együttműködésük, a *Free Guy* receptjét követik. Egy rakás ismerős panelből összeáll egy mérsékelten izgalmas sztori, amit aztán intenzív számítógépes trükkökkel, némi érzelmességgel és jótékony humorral tálalnak. A tudományos-fantasztikus komponens nagyrészt szimpla látványelem, az időutazásba meg amúgy is könnyű belegabolyodni, pláne, ha meg sem erőltetik magukat az alkotók. A *Vissza a jövőbe* ihlette csavarok inkább csak a vonatkozó metapoéonok puffogtatására jók, a fő hangsúly végig a családi viszonyokon marad. A film ezen a vonalon igen meg-

bízhatóan teljesít, szépen felmondva a kötelezőt a szeretet és elfogadás fontosságáról. Az apát játszó Mark Ruffalo kisujjból megoldja a szerepet és a kisfiút alakító Walker Scobell is remek. A fő attrakció persze a kölyökkutya-tekintetű Ryan Reynolds, aki az elmúlt években tökéletesre csiszolta a nagy szívét és kedves ügyetlenségét egy cinikus dumagép álcája mögé rejtő karakterét. Scobell és Reynolds kettőse remekül működik, a családbarát adok-kapok poénjaik aranyosak és mese is kellemesen biztonságos. Egy péntekre időzített Netflix-film ezzel teljesíti a küldetését.

HUBER ZOLTÁN

Agancs \

Antlers – amerikai, 2021. Rendezte: **Scott Cooper**. Írta: **C. Henry Chaisson**, **Nick Antosca** és **Scott Cooper**. Kép: **Florian Hoffmeister**. Zene: **Javier Navarrete**. Szereplők: **Keri Russell** (Julia), **Jesse Plemons** (Paul), **Jeremy T. Thomas** (Lucas), **Graham Greene** (Warren). Gyártó: **TSG Entertainment**. Forgalmazó: **TV Go**. Szinkronizált. 99 perc.

Online megjelent horrorno-vellát (*Quiet Boy*) vitt filmre Scott Cooper, a szikár, de hatásos történet feldúsítását pedig Nick Antosca íróval közösen töltötték meg sajátos értelmezéssel. Egy isten háta mögötti, kábszeresekkel teli bányaváros

középiskolájának új tanítónője Julia, húsz év után tér vissza traumákkal terhelt gyerekkorának színhelyére, ahol öccse a rendőrfőnök. Épp a fabulákról és mítoszokról tanulnak, egy tíz év körüli diákja, Lucas pedig aggasztóan beszédes történettel (és rajzokkal) áll elő három medvéről, akik éheznek és egyre dühösebbek. Az empátikus Julia rögtön meghallja a vézna, szakadt ruhájú, beesett szemű kisfiú segélykiáltását és nyomozni kezd. Csakhogy egyre baljósabb eseményekkel találja szembe magát, ami saját gyerekkorának elfojtott titkait is felszínre hozza.

A novella sokféle értelmezhetőségét és nyitottságát Cooper konkrétábbá tette, elvitte a folkhorror irányába, amelyen keresztül a transzgenerációs

traumák, a *bullying* és a családon belüli erőszak súlyos terhét szimbolizálja egy gonosz, agancsos szellem, a *wendigo* és két megtört ember karakterén keresztül. Filmje a dráma és a horror között hullámzik, mindkét zsáner zsigeri erővel kúszik a bőrünk alá, amit a Lucas játsszó kisfiú elképesztően hiteles játéka és a látványos, de nem túltolt horrorelemek jól megfontolt adagolása tesz teljessé. A rendező saját bevalása szerint arra törekszik, hogy soha ne készítsen egy műfajon belül hasonló filmeket, de azért reméljük, hogy máskor is szerencsét próbál még horrortörténetekkel, amelyeket legalább olyan hidegrázóan hatásosan vizionál vászonra, mint az *Agancsot*.

HERCZEG ZSÓFIA

A fizenheles számú ház \

Number Seventeen – brit, 1932. Rendezte: **Alfred Hitchcock**. Írta: **Joseph Jefferson Farjeon** művéből **Rodney Ackland**. Kép: **Jack Cox** és **Bryan Langley**. Zene: **Adolph Hallis**. Szereplők: **John Stuart** (Barton), **Leon M. Lion** (Ben), **Anne Grey** (Nora), **Ann Casson** (Rose), **Barry Jones** (Doyle). Gyártó: **ABPC**. Forgalmazó: **Netflix**. *Feliratos*. 64 perc.

Lopott gyémánt nyakék, az Lországot elhagyni készülő bűnözők, megmentésre szoruló nő, áruhás detektív, ódon,

sötét ház és vonatos üldözés: mindez belefért Hitchcock korai hangosfilmje, *A tizenhetes számú ház* egyórás játékidejébe. A még rengeteg némafilm- gesztust és geget magában hordozó 1932-es alkotás fordulatos kamaradarabként pörög az első háromnegyed órában, hogy aztán a végén eseménydús szökési kísérletet lássunk verekedéssel, megbilincseléssel, lövöldözéssel és végül irányíthatatlanná váló mozdonyal.

Egy férfi érkezik egy üresen álló házba az éjszaka közepén, ahol fényt lát az emeleten. Egy csavargóba botlik, aki csak éjszakára akarta meghúzni magát, ám hamarosan felfedeznek egy holttestet. A halvány fényforrások, a magasba vezető lépcső és a feltűnő árnyékok a klasszikus hitchcock-i suspense hangulatát idézik meg. Egyre többen érkeznek a házba, és mindenki másnak adja ki magát, mint aki valójában. A helyszínen találkozót megbeszélő bűnözők eredeti terve, hogy egy lopott gyémánt nyakékkal – és a nővel, aki „túl sokat tud”- felszöknek egy tehervonatra, amelyen elhagyhatják az országot – ám a helyzetet bonyolítja, hogy senki nem ismeri egymást, így nem tudják, ki nem az, akinek kiadja magát.

A kezdeti, sötétben ólalkodó, lassú feszültség után az események egyre jobban felgyorsulnak, egy verekedést, lépcsőhöz bilincselést, szobába bezárást, lezuhanást, megmenetést követően a bűnözők feljutnak a vonatra, hősünk pedig egy távolsági buszt eltérítve szegődik a nyomukba. Érdekes kettősség, hogy bár a dialógus „használatában” már teljes értékű hangosfilmként működik *A tizenhetes számú ház*, számos jelenet felépítése, gesztusok és fizikai humor erőteljesen megidézi a némafilmeket ebben a feszes tempójú, igazán izgalmas Hitchcock-alkotásban.

PETHÓ RÉKA

Dr. Petiot

Docteur Petiot – francia, 1990. Rendezte: Christian de Chalonge. Írta: Dominique Garnier. Kép: Patrick Blossier. Zene: Michel Portal. Szereplők: Michel Serrault (Petiot), Pierre Romans (Drezner), Bérange Bonvoisin (Georgette), André Julien (Forestier). Gyártó: Ciné Cinq / Sara Films. Forgalmazó: Netflix. Feliratos. 102 perc.

Szemben amerikai kollegáikkal, a francia sorozatgyilkosok elvéve kapnak hazájuktól filmfeldolgozást: a ritka kivételek azonban rendre szerzői rendezők interpretációi, legyen szó Chabrol *Kékszakkál*-filmjéről (*Landru*) a francia Hasfelmetező-sztorit feldolgozó Tavernier-drámán át (*A bíró és a gyilkos*)

Cedric Anger komor thrilleréig az oise-i gyilkos csendőrről (*Legközelebb a szívre célzol*). Noha a kompánia leghírhedtebb tagja, az 1946-ban kivégzett Marcel Petiot – aki Párizs megszállása alatt több mint húsz zsidóval és ellenállóval végzett, a beígért külföldre csempészés helyett a másvilágra küldve őket –, már 1944-es lebukásakor óriási médiafigyelmet kapott, a filmvásznon mindössze közvetett módon (az 1945-ös *Sortilèges* álnok harangozója képében) vagy csupán nevében kapott helyet (az 1973-as *Petiot bünei* gyatra hispán *giallója* egyetlen árva flashbackben utal a valós alakra). Ám Christian de Chalonge és Michel Serrault párosának köszönhetően „Docteur Satan” 1990-ben hírnevéhez

méltó művészfilmet kapott, amely három fejezetben és egy szívszorító epilógusban dolgozta fel rémtetteit, kéméletlen analógiát teremtve a Diadalív árnyékában meglapuló mini-haláltábor (ciáninjekciók, krematórium, hullarablás) és a francia kollaboráció között.

De Chalonge korábbi filmjeihez híven (lásd a *L'alliance* szürreális románcát, a *Mások pénze* karkai hangulatú társadalmi drámáját vagy a *Malevil* poszt nukleáris disztópiáját) ezúttal is egy lidércnyomásos víziót mutat be, lazán összefüggő epizódfüzérre tördelve az életpálya utolsó három évét, amelynek ördögi köreiben rendre visszatérünk egy-egy motívumhoz, színhelyhez, figurához, mintha csak a főhős monomániás elméjébe zárva keresnénk kiutat a lázálomból. Míg a vizuális megformálás csak hébe-hóba illeszkedik ehhez az álomszerűséghez (például a mozis nyitány vagy a *Nosferatut* idéző éjjeli kerékpárutak), a zsánerben veteránnak számító Serrault (*Kisvárosi fojtogató*, *Őrízetbevétel*, *Halálos kószálás*) eksztatikus színészi ámokfutása minden torzító halszemoptika és harsány színözön nélkül is egyfajta *Félelem és reszketés a náci Párizsbanná* varázsolja a francia filmtörténet legbizarrabb sorozatgyilkos-opuszát.

VARRÓ ATTILA

